

Naar een nieuw examenprogramma (4): van M&O naar Bedrijfseconomie

Doordat de vernieuwingscommissie (VC) onder leiding van Prof. Arnoud Boot aan haar opdracht een ruime interpretatie gaf (zij ging veel verder dan het opstellen van globale eindtermen van een conceptexamenprogramma), kon de syllabuscommissie (SC), die onder leiding stond van Prof. Jaap Koelewijn voortvarend te werk gaan. Het is jammer dat de voorbeeldopgaven die, volgens de 'leidraad voor procedures rond examenprogramma's' van SLO, deel moeten uitmaken van de syllabus pas in juni verschenen. Nochtans werd het examenprogramma in april in het Staatsblad gepubliceerd.

Wim de Reuver

Het tijdspad

Voor alle duidelijkheid nog even alle data op een rijtje.

1	april 2016	publicatie van de syllabus voor havo en vwo in het Staatsblad
2	juni 2016	publicatie van de voorbeeldopgaven op www.hetcvte.nl
3	schooljaar 2016/2017	- voorlichting over het nieuwe programma door SLO en Vecon - voorbereiding op de bijscholing voor het nieuwe programma door de Lerarenopleidingen
4	(waarschijnlijk) eind schooljaar 2016/2017	publicatie van de 'handreiking schoolonderzoek' op www.slo.nl met: - uitwerking van de eindtermen SE- (school-examen-)gedeelte van het examenprogramma; - voorbeeld lesmateriaal SE; - voorbeeld PTA's;
5	schooljaar 2017/2018	- uitwerking van de keuze-onderwerpen - bijscholing door de lerarenopleidingen over (nieuwe) onderwerpen van het examenprogramma - publicatie van de voorbeeldexamens op www.hetcvte.nl
6	augustus 2018	start van het vak 'Bedrijfseconomie' in de vierde klassen van havo en vwo (kiest een school ervoor dit vak te beginnen in de vijfde klas van vwo dan start dit vak op vwo in augustus 2019)
7	september 2019	de 'septembermededeling' (2019) geeft specifieke informatie over het eerste centraal examen (CE) Bedrijfseconomie havo en het bezemexamen M&O havo
8	mei 2020	het eerste centraal examen Bedrijfseconomie havo en het bezemexamen M&O havo
9	september 2020	de 'septembermededeling' (2020) geeft specifieke informatie over het eerste centraal examen Bedrijfseconomie vwo en het bezemexamen vwo.
10	mei 2021	het eerste centraal examen Bedrijfseconomie vwo en het bezemexamen M&O vwo

De digitale veldraadpleging

Leraren/organisaties waren van 10 december 2015 tot 10 januari 2016 in de gelegenheid hun mening te geven over de conceptsyllabi CE havo en vwo via een 'digitale veldraadpleging'. 59 docenten hebben het vragenformulier helemaal ingevuld. Aan de hand van een aantal vragen kon men zijn mening geven over de conceptsyllabi. Het verslag van de veldraadpleging vermeldt onder meer de volgende conclusies:

- iets meer dan de helft van de docenten is over het niveau en de inhoud van de syllabi tevreden, een kwart is ontevreden en een kwart heeft geen mening;
- er is onzekerheid over de vraag hoe het nieuwe examen er precies gaat uitzien;
- men vraagt zich af of het examenprogramma niet te overladen is (de vraag om een scherpere begrenzing van de eindtermen en de begrippen lijkt daaruit voort te komen)

In het verslag van de veldraadpleging staat verder dat de syllabuscommissie alle opmerkingen heeft verwerkt en deze waar nodig heeft overgenomen. De commissie verwacht dat de onzekerheid over de vraag hoe het nieuwe examen er precies gaat uitzien, weggenomen zal worden door het publiceren van de voorbeeldopgaven en het voorbeeldexamen.

Het is spijtig te moeten constateren dat de voorbeeldopgaven pas na publicatie van de syllabi in het Staatsblad zullen verschijnen en dat de voorbeeldexamens eerst in het schooljaar 2017-2018 gepubliceerd zullen worden. Een gefundeerd eindoordeel over de syllabi in januari 2016 was dan ook onmogelijk temeer omdat de specificaties van het examenprogramma sowieso ruimte laten voor interpretatieverschillen.

Wat heeft de veldraadpleging opgeleverd?

Het nadeel van een digitale veldraadpleging is dat discussie over allerlei zaken niet mogelijk is. Een discussie zou zeer zinvol zijn geweest gezien het gegeven dat een kwart van de docenten ontevreden is en een kwart (nog) geen mening heeft (veel docenten konden nog niet precies overzien wat het examenprogramma voor leerlingen betekent). Geconcludeerd moet worden dat aan een 'gewone' veldraadpleging duidelijk de voorkeur moet worden gegeven ten opzicht van een digitale veldraadpleging. Geconstateerd wordt dat de digitale veldraadpleging geen of nauwelijks gevolgen heeft gehad voor de inhoud van de syllabi. De versie van de syl-

labus van havo van februari 2016 (waarin de resultaten van de veldraadpleging zijn verwerkt) is volkomen gelijk aan de versie van vóór de veldraadpleging. Voor vwo geldt dat de versie van februari slechts op enkele (ondergeschikte) punten afwijkt van de voorgaande versie.

Onduidelijkheden in het examenprogramma

In de brieven die de VECON naar aanleiding van het nieuwe examenprogramma schreef is herhaaldelijk gewezen op de onduidelijkheden die de 'belangrijkste begrippen' (zoals ze in het examenprogramma genoemd worden) teweeg kunnen brengen. Bij begrippen als effectenbeurs, ontslagrecht, hefboomwerking, kasstroomoverzicht kan men zich afvragen hoe breed en hoe diep hierover op een CE gevraagd kan worden. Helaas hebben de voorbeeldopgaven die in juni verschenen (voor zover ze op nieuwe onderwerpen zoals trouwen, schenken, erven betrekking hadden), deze onduidelijkheid niet kunnen wegnemen.

Hoe diep in zijn algemeenheid over begrippen gevraagd kan worden is altijd ongewis. Om die reden moet een CE-examenprogramma zoveel mogelijk begrensd zijn en zo weinig mogelijk ruimte laten voor het bewandelen van allerlei zijpaden. Het CvTE is het blijkbaar niet eens met deze zienswijze gezien het voorwoord bij het examenprogramma. In dit voorwoord (dat overigens in de syllabi van alle vakken is opgenomen) staat: 'Naar zijn aard is een syllabus niet een volledig gesloten en afgebakende omschrijving van alles wat op een examen zou kunnen voorkomen. Het is mogelijk dat op een CE ook iets aan de orde komt dat niet met zo veel woorden in deze syllabus staat, maar dat naar het algemeen gevoelen in het verlengde daarvan ligt'. Wat betekent: 'naar het algemeen gevoelen'? (is dat het gevoelen in de examencommissie?) Wat betekent: 'in het verlengde daarvan'? Hoe ver strekt dat?

In zijn artikel in het tijdschrift van maart 2016 doet Jaap Koelewijn hier nog een schepje bovenop als hij schrijft: 'De syllabuscommissie heeft ervoor gekozen om niet alle onderdelen van het programma helemaal dicht te timmeren. Er moet voor de docenten en schoolboekenschrijvers een zekere ruimte blijven om eigen keuzes te maken'. Als Jaap Koelewijn dit zou schrijven over het examenprogramma van het SE zou het prima zijn, maar het gaat over het CE-programma. Het is evident dat een dergelijke uitspraak het gevoel van onzekerheid/onduidelijkheid m.b.t. het CE-examenprogramma vergroot.

Overladenheid van het examenprogramma voor het CE

Het huidige CE-examenprogramma voor havo is naar het oordeel van veel docenten overladen. Hierdoor resteert er te weinig tijd voor de SE-onderdelen van het examenprogramma. Ten aanzien van

het huidige CE-examenprogramma voor vwo zijn er wat dit betreft weinig klachten.

De examenprogramma's moeten in de komende tijd 'vertaald' worden in de methoden. Dan zal duidelijker worden of de nieuwe examenprogramma's al dan niet overladen zijn. Hoewel op dit moment moeilijk te zeggen is of er van overladenheid sprake is, bestaat bij diverse docenten de indruk dat het CE-examenprogramma voor havo binnen de beschikbare tijd behandeld kan worden (er is veel 'rekenwerk' uit het programma verdwenen). Met betrekking tot de nieuwe CE-examenprogramma's zou wel eens kunnen blijken dat niet langer het havo-programma overladen is maar het vwo-programma: ten opzichte van het huidige CE-examenprogramma is de stof van het vwo-programma aanzienlijk uitgebreid. De toekomst zal het leren.

Aanpassingen aan het examenprogramma

Bovenstaande maakt het niet onmogelijk dat er in de toekomst aanpassingen aan het examenprogramma gewenst zijn. Deze aanpassingen kunnen ook betrekking hebben op de verhouding CE-stof SE-stof. Deze verhouding is naar het oordeel van velen niet in overeenstemming met de voorgescreven verhouding 60%-40%: de CE-stof vereist duidelijk meer dan 60% van de beschikbare studielasturen waardoor er onvoldoende tijd beschikbaar blijft voor de SE-stof (waaronder de keuze-onderwerpen).

In het examenprogramma kunnen onduidelijkheden zitten die 'opgehelderd' moeten worden. Het is ook mogelijk dat in het examenprogramma fouten/ongewenstheden zitten die er bij nader inzien uitgehaald moeten worden. Zo komt in het examenprogramma havo de termen 'kostprijs' en 'waarderingsgrondslagen' niet voor terwijl toch met de (verkoop)winst gewerkt moet worden. Ook zal het voorkomen dat het examenprogramma na verloop van tijd geactualiseerd moet worden om verouderde onderwerpen uit het examenprogramma te verwijderen en er nieuwe aan toe te voegen.

Een 'permanente' syllabuscommissie

De CvTE is het orgaan dat verantwoordelijk is voor aanpassingen in het examenprogramma. Jaarlijks kunnen de aanpassingen door middel van 'geel gearceerde regels' in de syllabus aangegeven worden.

De VECON geeft er de voorkeur aan dat deze zogenaamde explicitering niet alleen in handen ligt van (de vaksectie van) het CvTE, maar dat de VECON (en daarmee 'het veld') invloed krijgt op de 'geel gearceerde regels' voordat deze gepubliceerd worden. Daartoe zou een soort van permanente syllabuscommissie samengesteld kunnen worden waarin ook de VECON vertegenwoordigd is. De vaksectie CvTE adviseerde het sectiebestuur dit

voorstel voor te leggen aan de syllabuscommissie. Op de jaarvergadering in maart sprak Jaap Koelewijn zich uit als voorstander van een dergelijke commissie. Het VECON-bestuur zal een voorstel in deze richting voorleggen aan het ministerie van Onderwijs.

Naamgeving

Ten slotte. Ooit waren de (afgekorte) namen van de economische vakken op vwo: Economie I en Economie II. Dit waren onduidelijke namen; sommige ouders/leerlingen/collega's dachten bijvoorbeeld dat Economie II een uitbreiding was van Economie I.

Ook de nieuwe namen van de economische vakken roepen vragen op. Verwacht mag worden dat de naam 'Bedrijfseconomie, Ondernemerschap en Financiële zelfredzaamheid' alleen in officiële stukken gebruikt zal worden en dat in de wandelgangen de naam 'Bedrijfseconomie' gebruikt zal worden. Hierdoor zouden de namen van de economische vakken in de bovenbouw van havo en vwo worden: 'Economie' en 'Bedrijfseconomie'.

Ook deze naamgeving roept echter weer vragen op zoals: Is Bedrijfseconomie een vervolg op Economie? Kan een leerling(e) alleen Bedrijfseconomie kiezen als hij /zij ook Economie in zijn/haar vakkenpakket heeft?

Onze voorkeur gaat ernaar uit dat het ministerie de naam 'Economie' in de bovenbouw van havo en vwo vervangt door de naam 'Algemene Economie'. In de onderbouw op havo en vwo wordt in de derde klas op veel scholen een inleiding gegeven op de vakken 'Economie' en 'M&O/Bedrijfseconomie'. Van de per week beschikbare lessen (veelal 2) wordt aandacht gegeven aan zowel algemeen economische onderwerpen als bedrijfseconomische. Voor deze lessen is de naam 'Economie' wel op zijn plaats: zowel algemene economie als bedrijfseconomie komen aan bod. ' In zijn algemeenheid (en dit geldt ook voor andere schooltypes dan havo en vwo) kunnen we dus stellen dat in lessen waarin aandacht geschonken wordt aan zowel algemene- als bedrijfseconomie, gekozen zou moeten worden voor de naam: 'Economie'. Wordt overwegend aandacht gegeven aan algemeen economische onderwerpen, dan is de naam 'Algemene Economie' de meest juiste en komen in de lessen overwegend bedrijfseconomische onderwerpen aan de orde, dan moet aan de naam 'Bedrijfseconomie' de voorkeur gegeven worden. <

*Wim de Reuver, secretaris sectiebestuur
Bedrijfseconomie*

Financiële cybercrime

De dreiging van ransomware (afpersvirussen), phishing, en andere vormen van cybercriminaliteit gericht op financieel gewin neemt voor burgers en bedrijven toe, mede door de steeds verdere digitalisering. Dit blijkt uit de CPB Risicorapportage cyberveiligheid.

Cybercriminaliteit en andere verstoringen van cyberveiligheid brengen risico's met zich mee voor Nederlandse bedrijven en consumenten zoals afpersing, diefstal van persoons- of bedrijfsgegevens en uitval van ict-diensten. In de risicorapportage zijn voor het eerst de mechanismen achter cybercriminaliteit, de risico's en de economische gevolgen voor bedrijven en consumenten in kaart gebracht. Tevens komen kansen en mogelijkheden aan bod om de cyberveiligheid te vergroten. De CPB-rapportage is te vinden op www.cpb.nl/publicatie/cpb-risicorapportage-cyberveiligheid-economie-2016

“Van globaal naar lokaal”

Themanummer TEO 6, november 2016

Ideeën, suggesties?

Of digitaal lesmateriaal aanleveren?

Mail naar redactieteo@vecon.nl

Kijk ook eens op www.vecon.nl

KORT